

Anna MICHNA, Anna MĘCZYŃSKA
Politechnika Śląska
Wydział Organizacji i Zarządzania
anna.michna@polsl.pl, annameczynska@polsl.pl

MOTYWACJE, OCZEKIWANIA I DOŚWIADCZENIA UCZESTNIKÓW STUDIÓW III STOPNIA NA WYDZIALE ORGANIZACJI I ZARZĄDZANIA POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ

Streszczenie. W artykule przedstawiono wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w czerwcu 2015 roku wśród uczestników studiów III stopnia prowadzonych na Wydziale Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej. Badania te dotyczyły motywacji, oczekiwań i doświadczeń studentów odnośnie do podjętych studiów doktoranckich. Odpowiedzi na niektóre pytania były nieoczekiwane i zastanawiające. Sformułowane wnioski będą podstawą do refleksji nad kształtowaniem postaw doktorantów, ukierunkowanych m.in. na wzrost jakości prowadzonych badań naukowych.

Słowa kluczowe: studia III stopnia, nauki o zarządzaniu, inżynieria produkcji.

MOTIVATIONS, EXPECTATIONS AND EXPERIENCE OF PARTICIPANTS OF DOCTORAL PROGRAMS AT THE FACULTY OF ORGANIZATION AND MANAGEMENT, SILESIAN UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

Summary. The article presents the results of a research conducted in June 2015 among PhD students at the Faculty of Organization and Management, Silesian University of Technology. The research were related to motivation, expectations and experiences of PhD students with regard to Doctoral Programs. Some answers were unexpected and puzzling. Conclusion will be the basis for reflection on the evolution of PhD students attitudes focused on the quality of research

Keywords: Doctoral Programs Management Science, Production Engineering.

Wprowadzenie

W związku z przyjętą w województwie śląskim strategią dotyczącą rozwoju inteligentnych specjalizacji należy spodziewać się wzrostu zapotrzebowania na kompetentne i bardzo dobrze wykwalifikowane kadry. Do sprostania oczekiwaniom w tym zakresie mogą przyczynić się studia doktoranckie. Na Wydziale Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej uruchomiono w roku akademickim 2009/2010 studia III stopnia (stacjonarne i niestacjonarne) w dyscyplinach: nauki o zarządzaniu oraz inżynieria produkcji. Ponadto od roku akademickiego 2015/2016 możliwe są indywidualne studia doktoranckie w języku angielskim dla cudzoziemców¹.

1. Charakterystyka studiów doktoranckich

Program studiów doktoranckich odpowiada aktualnym wymogom prawnym zawartym m.in. w Krajowych Ramach Kwalifikacji dla Polskiego Szkolnictwa Wyższego oraz w Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Zapewnia on osiągnięcie:

- wiedzy na zaawansowanym poziomie, o charakterze podstawowym, z dziedziny związanej z obszarem prowadzonych badań naukowych, obejmującej najnowsze osiągnięcia nauki,
- wiedzy na zaawansowanym poziomie, o charakterze szczegółowym, odpowiadającej obszarowi prowadzonych badań naukowych, obejmującej najnowsze osiągnięcia nauki,
- umiejętności związanych z metodyką i metodologią prowadzenia badań naukowych,
- kompetencji społecznych odnoszących się do działalności naukowo-badawczej i społecznej roli uczonego.

Program studiów doktoranckich przygotowuje do pracy o charakterze badawczym lub badawczo-rozwojowym i umożliwia uzyskanie kwalifikacji III stopnia „w drodze przewodu doktorskiego przeprowadzonego na podstawie art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, stopnia naukowego doktora w określonej dziedzinie nauki w zakresie dyscypliny nauki lub doktora sztuki określonej dziedziny sztuki w zakresie dyscypliny artystycznej, potwierdzone odpowiednim dyplomem”².

¹ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym. Dz.U. 2005, nr 164, poz.1365.

² Krajowe Ramy Kwalifikacji dla Polskiego Szkolnictwa Wyższego, <http://www.nauka.gov.pl/krajowe-ramy-kwalifikacji-dla-szkolnictwa-wyzszego>.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi „Stopień doktora nadaje się osobie, która:

- 1) ma tytuł zawodowy magistra, magistra inżyniera, lekarza lub inny równorzędny lub posiada dyplom, o którym mowa w art. 191a ust. 3 i 4 Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym;
- 2) zdała egzaminy doktorskie w zakresie określonym przez radę jednostki organizacyjnej;
- 3) przedstawiła i obroniła rozprawę doktorską;
- 4) zdała egzamin z nowożytnego języka obcego lub posiada certyfikat potwierdzający znajomość nowożytnego języka obcego, określony w przepisach wydanych na podstawie art. 31 pkt 5³.

Zgodnie z Ustawą „Art. 13.

1. Rozprawa doktorska, przygotowywana pod opieką promotora albo pod opieką promotora i promotora pomocniczego, o którym mowa w art. 20 ust. 7, powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne dokonanie artystyczne oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej.
2. Rozprawa doktorska może mieć formę maszynopisu książki, książki wydanej lub spójnego tematycznie zbioru rozdziałów w książkach wydanych, spójnego tematycznie zbioru artykułów opublikowanych lub przyjętych do druku w czasopiśmie naukowych, określonych przez ministra właściwego do spraw nauki na podstawie przepisów dotyczących finansowania nauki, jeżeli odpowiada warunkom określonym w ust. 1.
3. Rozprawę doktorską może stanowić praca projektowa, konstrukcyjna, technologiczna lub artystyczna, jeżeli odpowiada warunkom określonym w ust. 1.
4. Rozprawę doktorską może także stanowić samodzielna i wyodrębniona część pracy zbiorowej, jeżeli wykazuje ona indywidualny wkład kandydata przy opracowywaniu koncepcji, wykonywaniu części eksperymentalnej, opracowaniu i interpretacji wyników tej pracy, odpowiadający warunkom określonym w ust. 1.
5. Za zgodą rady jednostki przeprowadzającej przewód, rozprawa doktorska może być przedstawiona w języku innym niż polski.
6. Rozprawa doktorska powinna być opatrzona streszczeniem w języku angielskim, a rozprawa doktorska przygotowana w języku obcym również streszczeniem w języku polskim. W przypadkach gdy rozprawa doktorska nie ma formy pisemnej, powinna być opatrzona opisem w językach polskim i angielskim.
7. Streszczenie rozprawy doktorskiej łącznie z recenzjami zamieszcza się na stronie internetowej szkoły wyższej lub jednostki organizacyjnej przeprowadzającej przewód doktorski. Streszczenie rozprawy doktorskiej zamieszcza się w dniu podjęcia przez radę jednostki uchwały o przyjęciu rozprawy doktorskiej, a recenzje w dniu ich przekazania

³ Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Dz.U. 2003, nr 65, poz. 595.

przez recenzentów. Streszczenie rozprawy i recenzje pozostają na stronie internetowej co najmniej do dnia nadania stopnia doktora. Warunek zamieszczenia streszczenia rozprawy doktorskiej i recenzji nie dotyczy rozprawy doktorskiej, której przedmiot jest objęty ochroną informacji niejawnych.

8. Streszczenia rozpraw doktorskich i recenzje podlegające zamieszczeniu na stronie internetowej przekazuje się niezwłocznie po ich złożeniu do Centralnej Komisji w celu ich opublikowania w Biuletynie Informacji Publicznej⁴.

Poniżej przedstawiono programy studiów III stopnia, prowadzonych na Wydziale Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej: tabela 1 – nauki o zarządzaniu i tabela 2 – inżynieria produkcji.

Tabela 1

Program studiów w zakresie nauk o zarządzaniu

Lp.	Liczba godzin	ECTS	Przedmioty	Liczba godzin w roku akademickim/ECTS			
				I	II	III	IV
			Przedmioty podstawowe				
1	20	2	Metodologia prowadzenia i dokumentowania pracy naukowej	20/2			
2	20	2	Metody statystyczne	20/2			
3	16	2	Metody i modele zarządzania	16/2			
4	16	2	Istota i zapobieganie zachowaniom korupcyjnym współczesnych organizacji	16/2			
5	16	2	Prawo autorskie i ochrona własności intelektualnej		16/2		
6	16	2	Zarządzanie wiedzą jako kluczowa funkcja zarządzania strategicznego		16/2		
7	16	2	Metodologia nauk		16/2		
8	16	2	Makroekonomia i analiza finansowa		16/2		
9	120	3	Język obcy	60/1	30/1	30/1	
10	120	14	TSD – Tematyczne seminarium doktoranckie prowadzone przez opiekunów naukowych	30/1	30/1	30/6	30/6
11	40	2	WSD – Wydziałowe seminarium doktoranckie	10/0	10/0	10/1	10/1
12	2		Spotkanie organizacyjne z kierownikiem studiów	2/0			
			Moduł dydaktyczno-praktyczny, w tym:				
13		4	Praktyki – pensum dydaktyczne rozliczane rocznie – zgodnie z decyzją Rady Wydziału: 90 h – studia stacjonarne, 10 h – studia niestacjonarne				dla każdego roku kształcenia – 1 ECTS
			Przedmioty fakultatywne				
14	20	3	Nowoczesne metody i techniki prowadzenia zajęć dydaktycznych	10/1	10/2		
15	20	3	Przygotowanie do wykonywania zawodu nauczyciela akademickiego	10/2	10/1		

⁴ Ibidem.

cd. tabeli 1

			lub				
16	20	3	Metodyka kształcenia studentów z zastosowaniem nowoczesnych technologii – ICT	10/1	10/2		
17	20	3	Standardy etyczne i aspekty prawne wykonywania zawodu nauczyciela akademickiego	10/2	10/1		
			Łącznie punktów ECTS na rok akademicki	14	14	9	8
		45	Łącznie	458 h oraz pensum dydaktyczne			

W każdym roku akademickim będzie uruchomiony jeden ciąg wykładów. Studenci I i II roku mają zajęcia wspólnie.

Źródło: <http://www.polsl.pl/Wydzialy/ROZ/Strony/Studiadoktoranckie.aspx>.

Tabela 2

Program studiów doktoranckich w zakresie inżynierii produkcji

Lp.	Liczba godzin	ECTS	Przedmioty	Liczba godzin w roku akademickim/ECTS			
				I	II	III	IV
			Przedmioty podstawowe				
1	20	2	Metodologia prowadzenia i dokumentowania pracy naukowej	20/2			
2	20	2	Metody statystyczne	20/2			
3	16	2	Technologie przemysłowe	16/2			
4	16	2	Zarządzanie jakością	16/2			
5	16	2	Prawo autorskie i ochrona własności intelektualnej		16/2		
6	16	2	Metody zarządzania innowacjami		16/2		
7	16	2	Projektowanie i rozwój produktu		16/2		
8	16	2	Oddziaływanie środowiskowe procesów produkcyjnych		16/2		
9	120	3	Język obcy	60/1	30/1	30/1	
10	120	14	TSD – Tematyczne seminarium doktoranckie prowadzone przez opiekunów naukowych	30/1	30/1	30/6	30/6
11	40	2	WSD – Wydziałowe seminarium doktoranckie	10/0	10/0	10/1	10/1
12	2		Spotkanie organizacyjne z kierownikiem studiów	2/0			
			Moduł dydaktyczno-praktyczny, w tym:				
13		4	Praktyki – pensum dydaktyczne rozliczane rocznie – zgodnie z decyzją Rady Wydziału: 90 h – studia stacjonarne, 10 h – studia niestacjonarne	dla każdego roku kształcenia – 1 ECTS			
			Przedmioty fakultatywne				
14	20	3	Nowoczesne metody i techniki prowadzenia zajęć dydaktycznych	10/1	10/2		
15	20	3	Przygotowanie do wykonywania zawodu nauczyciela akademickiego	10/2	10/1		

cd. tabeli 2

			lub				
16	20	3	Metodyka kształcenia studentów z zastosowaniem nowoczesnych technologii – ICT	10/1	10/2		
17	20	3	Standardy etyczne i aspekty prawne wykonywania zawodu nauczyciela akademickiego	10/2	10/1		
			Łącznie punktów ECTS na rok akademicki	14	14	9	8
		45	Łącznie	458 h oraz pensum dydaktyczne			

W każdym roku akademickim będzie uruchomiony jeden ciąg wykładów. Studenci I i II roku mają zajęcia wspólnie.

Źródło: <http://www.polsl.pl/Wydzialy/ROZ/Strony/Studiadoktoranckie.aspx>.

Doktoranci mogą uzyskać następujące stypendia:

- 1) stypendium doktoranckie,
- 2) stypendium dla najlepszych doktorantów,
- 3) stypendium z dotacji projakościowej,
- 4) stypendium socjalne,
- 5) stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych.

Ponadto doktoranci mogą starać się o granty, stypendia ministerialne i z programów międzynarodowych.

2. Opinie doktorantów odnośnie do studiów III stopnia

W roku akademickim 2015/2016 studiuje 40 doktorantów, wśród nich są również absolwenci innych uczelni.

Doktoranci angażują się w projekty i prace naukowo-badawcze, w tym również w te przedsięwzięcia, które są realizowane we współpracy międzynarodowej. Mają także możliwość odbywania staży naukowych w jednostkach zagranicznych. Współpraca międzynarodowa korzystnie wpływa na jakość badań naukowych realizowanych przez doktorantów i w konsekwencji na poziom studiów III stopnia. Ponadto w ramach współpracy z zagranicznymi uczelniami możliwe było zrealizowanie międzynarodowego (polsko-francuskiego) doktoratu.

Aktualną strukturę uczestników studiów doktoranckich zawiera tabela 3.

Tabela 3

Liczba studentów studiów III stopnia na Wydziale Organizacji i Zarządzania

Poszczególne lata		V	IV	III	II	I	Łącznie
Nauki o zarządzaniu	Studia stacjonarne	2	3	4	6	4	19
	Studia niestacjonarne	0	1	3	-	3	7
Inżynieria produkcji	Studia stacjonarne	-	2	1	2	2	7
	Studia niestacjonarne	0	4	1	1	1	7
Łącznie		2	10	9	9	10	40

Źródło: dane Wydziału Organizacji i Zarządzania.

W ramach doskonalenia kształcenia na studiach III stopnia, w czerwcu 2015 roku przeprowadzono badanie ankietowe, w którym brali udział wszyscy uczestnicy studiów doktoranckich (36 osób). Otrzymano 23 wypełnione kwestionariusze ankiety (64% – wskaźnik zwrotów wypełnionych ankiet).

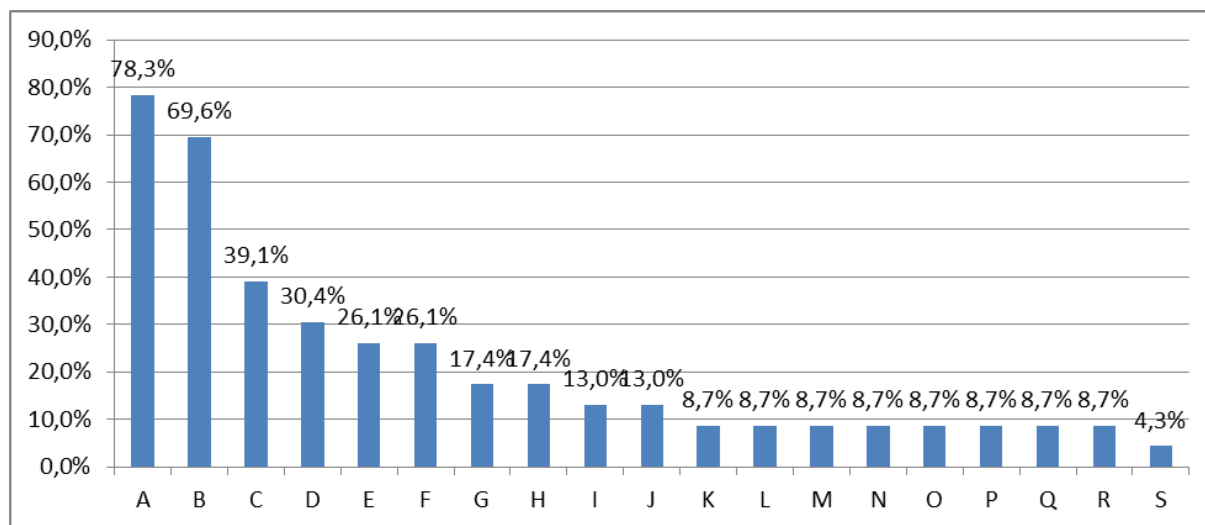
Ankieta składała się z metryczki i z trzech części. W części pierwszej pytano o przyczyny podjęcia studiów III stopnia i poproszono respondentów o ocenę ich znaczenia. Odpowiedzi, uporządkowane wg liczby wskazań (w nawiasie), były następujące:

- A) rozwój osobisty (18),
- B) pogłębienie wiedzy w danej dyscyplinie (16),
- C) nabycie doświadczenia w pracy dydaktycznej (9),
- D) możliwość uczestnictwa w projektach naukowych i naukowo-badawczych (7),
- E) możliwość pracy na uczelni (6),
- F) nabywanie i wzrost kompetencji (6),
- G) poznanie osób o podobnych zainteresowaniach i dyskusja naukowa (4),
- H) nowe doświadczenie (4),
- I) szybszy awans zawodowy w obecnej pracy (3),
- J) możliwość uzyskania stopnia naukowego (3),
- K) poszukiwanie rozwiązań aktualnych problemów w obrębie danej dyscypliny naukowej (2),
- L) połączenie pracy zawodowej z pracą naukową (2),
- M) nowe możliwości w pracy zawodowej (2),
- N) brak planów na przyszłość, pojawienie się nowego celu w życiu (2),
- O) współpraca naukowa i zawodowa z kadrą naukową (2),
- P) zwiększenie konkurencyjności na rynku pracy (2),
- Q) możliwość uczestnictwa w pracach instytucji współpracujących z Politechniką Śląską (np. administracja samorządowa, przedsiębiorstwa) (2),

R) udział w konferencjach krajowych i międzynarodowych (2),

S) program stypendialny dla doktorantów (1).

Częstość odpowiedzi przedstawia rysunek 1.

Rys. 1. Częstość odpowiedzi doktorantów

Fig. 1. Responses of PhD students

Źródło: opracowanie własne.

Druga część ankiety dotyczyła doświadczeń wynikających z uczestnictwa w studiach III stopnia. Doktoranci pozytywnie oceniali współpracę z promotorem/opiekunem naukowym. Przykładowo: „mój opiekun jest pomocny, systematycznie interesuje się postępami w pisaniu artykułów oraz pracy doktorskiej, wskazuje także kierunek, w którym powinnam podążać”.

Szczególne role opiekuna naukowego/promotora znajduje odzwierciedlenie w programach studiów III stopnia. Opiekun naukowy/promotor kieruje pracą naukową i przygotowaniem rozprawy doktorskiej.

Odnośnie do doświadczeń z zajęć prowadzonych w grupach doktoranci wskazali:

- „forma zajęć bardzo dobra, a przekazywane informacje przydatne”,
- „poszerzenie wiedzy poprzez uczestnictwo w konferencjach naukowych”
- „nowe umiejętności i informacje na temat ich wykorzystania (np. nowoczesne metody dydaktyczne)”.

Niektórzy doktoranci sugerowali udoskonalenie programu studiów przez wprowadzenie ćwiczeń z wybranych przedmiotów i prowadzenie zajęć w salach komputerowych, np. metody statystyczne.

W trzeciej części ankiety respondenci mieli wskazać możliwe formy promocji i reklamy studiów III stopnia. Doktoranci zaproponowali większe wykorzystanie mediów społecznościowych (np. Facebook).

Zakończenie

Studenci, decydując się na rozpoczęcie studiów doktoranckich, nie mają dokładnego rozeznania odnośnie do: czasu, który trzeba poświęcić pracy naukowej, własnej wytrwałości i samozaparciu. Ta niepełna wiedza sprawia, że decyzja o podjęciu studiów jest podejmowana „na ślepo”.

Niektórzy studenci nie do końca rozumieją założenia i idee studiów doktoranckich oraz jak przebiega proces kształcenia na tych studiach. Przykładowo, nierealnie oczekują, że wszystkie przedmioty będą dotyczyły tematyki ich problemu badawczego, podczas gdy część przedmiotów ma na celu budowanie ogólnej wiedzy teoretycznej doktoranta w danej dyscyplinie naukowej.

Wielu doktorantów po uzyskaniu stopnia naukowego chciałoby pracować na uczelni i przypuszczalnie autorzy najlepszych doktoratów będą mieli taką możliwość. Również wyniki amerykańskich badań pokazują, że pewna grupa doktorantów chce kontynuować karierę akademicką, przy czym odsetek chętnych do pracy na uczelni jest różny – w zależności od dyscypliny naukowej (przykładowo dla filozofii to 88,7%, dla chemii zaś to 36,3%)⁵. Można uznać, że studia III stopnia są formą kształcenia kompetentnej i profesjonalnej kadry dla nauki i biznesu.

Przez prowadzenie studiów doktoranckich Wydział zwiększa oddziaływanie na otoczenie społeczne i gospodarcze, przyczynia się do rozwoju inteligentnych specjalizacji w regionie, pozytywnie wpływa na jego potencjał innowacyjny.

Bibliografia

1. Golde C.M., Dore T.M.: At Cross Purposes: What the experiences of doctoral students reveal about doctoral education (www.phd-survey.org). A report prepared for The Pew Charitable Trusts, Philadelphia 2001.
2. Regulamin Studiów Doktoranckich. Politechnika Śląska, Gliwice 2015.
3. Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Dz.U. 2003, nr 65, poz. 595.
4. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym. Dz.U. 2005, nr 164, poz. 1365.
5. Program Rozwoju Szkolnictwa Wyższego i Nauki na lata 2015 – 2030. MNiSW, Warszawa 2015, <http://www.nauka.gov.pl/aktualnosci-ministerstwo/program-rozwoju-szkolnictwa-wyzszego-i-nauki-na-lata-2015-2030.html>

⁵ C.M. Golde, T.M. Dore: At Cross Purposes: What the experiences of doctoral students reveal about doctoral education (www.phd-survey.org). A report prepared for The Pew Charitable Trusts, Philadelphia 2001.

Abstract

The article presents structure of Doctoral Program in Management Science and Doctoral Program in Production Engineering at the Faculty of Organization and Management, Silesian University of Technology. The results of survey conducted among PhD students were presented (respond rate – 64%). Some conclusion on Doctoral Program and PhD students attitude were shown in the paper, for example it appears that some students do not fully understand the assumptions and ideas of Doctoral Programs but some students are interested in faculty careers.